

prema nekom poretku koji je »samo jedanput onostran«, te nakon toga onaj (svet) koji je »dvostruko iza«, a između njih Hekata — iskon istih (svetova) kao tri nepomešana, te sedmovlje iznad živućeg, granica sedam kormilara, koji su preuspostavljani pre onih sedmovlja nadsvetlki i nepomešana.

Onaj koji je *jedino jednom onostran*, očinski um i otac svega predmetno-umskog, po toj je moći Hekate neizreciv, te se slavi kod svih bogova kosmovoždova, i njegovo intelektualno svetlo ispunjava sve istom neopisivošću, dozivano od svih kosmovoždova, kao od onih koji se kreću svojstveno celim svetovima. »Dvostruko« mimo istih, ono »onostrano«, on koji im prenosi svetove i razlaže »svetlosno pismo«, jeste to, sve dok po onima trebam izraz. Šta bi mogao da kažem o Hekatinim odeždama i njenim grohotima i njenim pohotljivostima i izvorima njenih glava i zverinja? Jer na drugačije stvari da liči navodim govor, te mislećem kažem pak izvor ognjovijev i iznad onog zmajskog i zamajevitog. Jedni je zovu »zmijozmajevitom«, drugi »nesastavljenom«, a ono što jeste kod nje, jeste »lavovsko«.

Nakon toga svi su lutajući varvari zabasali, zamišljajući njenu prirodu kao grešku (same) Hekate, te iz desnih rukavaca sa izvora duše zahvataju, dok su nalevo bolji, oni od vrlinom obasjanih reka, te su ti drugi izvori neizrecivi i leće (zaceľjuju) one vožene u delomičnostima, poput genijalnih i andela, kako sami govore.

A sve dok najjasnije kazujem o istima, od istih kosmovožda, Jednim je samo jedan ovladao, samo jednom onostrani koji je jedinstven. Ono dvojstveno je dvostruko iza i jedino onostranom je iskaziva samo Hekata, jer neki ne pokazuju ravan po sebi kao jedinstvenu ili dvojnju, već poseduju jediničnost i umnožena dejstva; te kad je po rangu treće dvostruko iza, Hekata je (po rangu) druga.

Postojeći da bi poput toga od Hekate bila druga, (bića) kao vlasii, grohotnosti, kolovode, pohotljivosti (jer to su od izvora iste), drugačija su po njoj samoj što se tiče glava i živine, (jer o istima je sredeno, ali ne po njoj), i to ima poreklo od mnoštva i onog dvostruko iza, bilo oko istih, bilo u njima samima. Takve izvore ideja, te kormilareće, razmatračne i najčudesnije neke druge, te glavne neki povezuju s onima koji pripadaju istim očinskim gore, a neki nepomešana prenose celine istih i (celine) istočnika dejstovanja nenatrunjeno. Svaki od kosmovožda ima nepomešana trojstvo, premda onaj koji je prvi ognjeno, koji je u sredini etersko, koji je treći tvarno. Od sedmice (potiče) poslednji preživotni izvor, trodejstveni vinovnik predmetno-umnih razdvajanja, te je uzrokom drugačijosti, premda su po istovrsnosti nepomešana, kao što su kosmovođe najprouročljiviji po suštavnenosti položaja.

Ne treba se čuditi, kazao je tumač tih pustolova, ako je jedan izvor razlučenih, a onih nepomešanih i kosmovođa jedan, jer u tim izvorima, kako kaže, jednostvoroštvo vlada i deobe se umanjuju, premda po neodumicama oko izvora strujećih, previše deljiv rod ponavlja rang jedinstvenosti iako olakšana postoji. Ako su preživotni Titani iskazivani od istih (rodova), nisu iz istih sastava kod Jelina oni orfičke bogoslovljive; ili su varvari od Orfeja mitomanski raznosili po svojim zveroslavljenjima? Beše da se kaže i mnogo drugog o haldejskim pustolovinama, nego treba da se dode do kraja izlaganjima bez iznenadenja.

Oracles Chaldaïques, par E. des Places, Paris, 1971.

teurgija i filosofija na vizantijskim prostorima

Pitanje *teurgije*, koja se često poistovećuje sa zloslutnim magijskim delovanjima, nije ni jednostavno ni lako, kako se to negda činilo mnogima, koji su doprinosili njenoj ozloglašenosti. Ona nije nikakvo »bogoradenje« ili bezdan slabosti i nemoci koji podstiče upotrebu ružnih misli i reči, iz povredene sujete čovekove, kao ni suluda potrošnja raspoloživih duhovnih snaga. Kao što joj ime i kaže, ona je *bogodejstvovanje* i to, najverovatnije, u oba smera — od čoveka prema božanskom i od Božanstva prema čoveku. Ova naročita vrsta energematike odnosi se sasvim neposredno na ono što omogućava slovesnost i duševnost, te kao neka vrsta *osmišljenosti nesvesnog* pripada filosofstvovanju, kao jedna od njegovih najneobičnijih i najtamnijih strana. U ovladavanju gradom koju ona ispostavlja, filosofstvovanje nalazi priliku da takoreći nadoknadi ono, od čega je davno odustalo, i čemu na jedan produbljeniji način opet teži — proročanskom govoru. *Lôgion* i *mýthos* nisu izolovano suprotstavljani jedan drugom, ali se proročanski govor usredotočenije obraća onome, do čega je vrhunskim preokupacijama čovekovim stalo; prilikom izživljavanja tzv. »metafizičke potrebe« ili još bolje odazivanja na iskonske prizive. Već je kod drevnih Asiraca ta stroga linija veze uma, dela i govora, iskazivana vanredno snažnim upućivanjem na prostore duha.

Merodavna ognjena apstraktnost uma, kako to logiologika ovih drevnih ustihovanih saopštenja naznačava, zapravo je ono oko čega se sabire sve važno i odlučujuće u susretu teurgije i filosofstvovanja. Bilo da se teurgija, po svojoj moći da obuzme celog čoveka, uzima kao važnija, bilo da se ta uloga dodeljuje filosofskom osveštavanju, jer je istančanje upozoreno na zamke i stranputice koje vrebaju na putu odavanja pronicljivosti koja razabire stvari iskona; njihova uzajamna veza i nadopunjavanje izbija u snažnijem svetlu. U tom smislu, misao koja se razvijala i stasavala do osamostaljenih iskustava jestastvenosti kao takve na vizantijskom tlu, vazda je bila više od tzv. »helenizma« ili kalemljenja kultura pod vidom niza ustupaka koji otupljuju svaku prodornost. O tome ne svedoče samo spisi »smelih« novoplatoničara sve do šestog veka nakon Hrista, već i svetootačka misao do tog vremena (istina, u tom svetlu gotovo nepoznata), kao i naročita struja tzv. vizantijske božanske čovekoljubivosti od Ps. Dionisija Areopagita i Maksima Ispovednika do patrijarha fotija i Mihajla Psela sa Jovanom Italom i Grigorijem Niciforo-

razrađeni i sređeni izvodi iz učenja asiraca mihajlo psel

Nakon očinskog ponora Jednog, potpunost govori iz tri trojedinstva. Otac prvobitno drži svako od trojstava, uprkos središnjoj moći i umu uz isto troje, nazvano s obzirom na samo trojstvo, imenujući takve i umstvenim. Nakon njihovih drugačijih protezanja, ujedno i umnih i predmetno-umnih, to delenje je trostruko — u jungalije /znajnosne spletove/ i sinehije /nastavljače/ i teletarhije /tajnovodstva/. Nakon srednjih rasporeda koji su predmetno-umski po jednom držanju očinskog trojstva, koje je jedino jednom s onu stranu; te od Hekate i onog dvostruko iza; a sve drugo sleduje od onih trećih /po redu/ koji su nepomešana postojeći, a jedinstveni su preko životnosti. Sedam je izvora istima. Nakon tih izvora koji su prevladajući, bilo van zona, bilo u zonama /oblastima života/, iznad kojih su anđeli ili geniji i junaci iza njih, postoje posle njih i duše. Preostaje svet telesnosti. Sedam je, kažu, telesnih svetova — onaj od ognja jedan i prvenstven, tri eterska nakon njega i usleduju tri tvarna: nelutajući /zvezdani/, lutajući /planetni/ i oni podmesečni /zemaljski/. Prvi se određuju preko uma, eterski preko duše, a tvarni preko prirode.

Izvori pak andela, genija i duša i priroda Hekate, rečeni su. Oni smo koji se nizlazno spuštaju do mnoštvenosti duše u svetu (koja postoji) preko mnogih uzroka; ili kroz »nicanje perja /okriľaćenost/« ili očinsku volju da se prema njoj udesi izraz zemaljske okoline. Čini nam se da je svet /*ho kósmos*/ večan.

O hadu /nevidu/ govori se mnogostruko, a sad ga /neki/ i samim bogom nazivaju, vodom govora o zemaljskoj okolini, te je to sad ono podmesečno mesto, ono sada koje je usred eterskog i stvarnog sveta, sadašnjice nerazboritih /besmislenih/ duša. Postavljene u istovrsnu sabornost /smisao govora, stvar logike/, ali ne suštastveno nego po položaju, takve su da poseduju saosećaj /doživljajni dodir/ prema istome.

Ideje se sada čine zakonitim kao očinske zamisli, kao osmišljavanja — govori opšteg uma; i onog duševnog i fizičkog; koji um donosi duši, a dušu pak prirodi.

Saosećajnošću za one gore, izlažu se ona dole, ponajviše podmesečna bića. Prestrojavanjem položaja uspravljajući duše, po meri svojstvenih pročišćenja i podeljenim celinama sveta, /opšti um dopušta/ da neke prelaze i preko /granice/ svetovnog.

Množina je tih učenja izložena kod Aristotela i kod Platona, a sva su prosledena od Plotina i Jamvliha, Porfirija i Prokla, koji su ih prikazivali kao božanske glasove.

Prevedeno iz knjige: *Oracles Chaldaïques*, par E. des Places, Paris, 1971 (Coll. des Univ. de France) — Michael Psellos: *Ekthesis kephalaïodes kai sýntomos tou Pselloú tón par' Assyriois dogmáton*.

Aleksandar M. Petrović

rom, te stvaralačke njene uloge u oblikovanju osnovnih učenja dogmatologike umstvenog tihovanja i kasnije filosofije saborne ličnosti svejedinstva u ruskom renesansu. Ovaj ogromni raspon nije dovoljno osvetljen ni u svojim polaznim osnovama, pa je on ujedno i »neuralgična tačka« koja zahteva da bude podrobnije razmotrena. Filosofija se tu usudila na upuštanje u mišljenje »sveta okolnosti« ili »slučaja« i sagledavanje prirode »želje«, kako se već može i misliti idući do zadnjih osnova putem mirotočivosti i religijske snošljivosti, sa kojom može da se pohvali vrlo malo onih u sličnoj vrsti. Pri tome su simboli verovanja i dogmatički još čvršće ostavljeni na njima svojstvenu ravan, a propustljivost i razudenost koja je sezala iz njihove primene i posredovanja, nije bila nedostatak vere, već baš suprotno tome, prava osamostaljenost, čija je nenasilnost i nenaturne pravi dokaz njima svojstvene snage. Teški spor oko tzv. »sinovstva« u hrišćanskom slovu vere, tražio je neposrednu vezu između dve vrhunske ipostazi (»čina«, »ravni«, »lica«) Svete Trojice, kroz ličnosan ljudski odnos, istrajavajući na bezuslovnom načelu Božje volje /jer Duh duva gde hoće/, za čije očitavanje mogu da služe i dostojno izgrađeni ili bolje probudeni i pročišćeni organi. Ovo buđenje i čišćenje ljudskog uma i duševnosti, nikada ne može da se podvede pod neka pravila vezbanja (kanone asketike) ili spoljašnje slojeve sentimentalnih religijskih nadahnuća, jer se u njima ni ne ostvaruje, ni ne iscrpljuje. Razgrevi duha u opštenju s beskonačnim hladne se preponama konačnosti, ali se zato oblici tih zahlađenja doživljavaju i poimaju kao koraci napredovanja, zarez i ožiljci koji poučavaju, ali ne nose u sebi nikakva nepobitna i večna rešenja. Upravo u toj meri postignuta prisnost na tom putu, dinamizuje pojmove saradnje, sadejstva, prisutnosti; kao učestvovanja (pričešća) i osvedočavanja. Tako se poziv na svedočenje (saepere aude) kao čuveno jevandeosko »dodi pa vidi«, poklapa sa Proklovom formalizacijom teurgijskog iskustva, kao značaja da se bude očevidac — »autopsičar«. Oči uma očigledno mogu da gledaju više stvarnosnih celina, a neko pravo jedinstvo stvarnosti zasigurno zavisi od logike autopsičke kompetencije. Preobražaji »umnosti uma«, za nas ljude, nisu nikakva shematizacija »padanja likova kategorija«, već sve produbljenije susretanje sa onim što nas kao ljude i omogućava, omogućavajući ujedno i sve što jeste i biva.

U tom smislu, ovaj podsetnik na iskustvo mišljenja koje se dogodilo u jednoj sferi negovanja mudrosti vizantijske kulture, nije samo od muzejskog značaja. Šta ćemo iz njega da izvučemo, stoji do nas samih.

Aleksandar M. Petrović